

Spis treści

Słowo wstępne	9
Rozdział I. Amerykański wywiad wojskowy w czasie II wojny światowej	15
Rozdział II. Agenci uczestniczący w „Project Eagle”	51
Rozdział III. Raporty z misji	81
Rozdział IV. Ocena „Project Eagle”	171
Rozdział V. Refleksje końcowe	201
Aneks	211
Wykaz skrótów	215
Bibliografia	217
Indeks nazwisk	225
Summary	229

*Mogę tylko powiedzieć, że Armia Stanów Zjednoczonych (United States Forces) miała szczęście współpracować z tak dobrą i wartościową grupą polskich żołnierzy. Przyjmowali przekazywane im instrukcje w przykładowy sposób i ich zachowanie przynosi zaszczyt polskiej armii. Potwierdzili oni starą i chwalebną tradycję polskiej armii...*¹

¹ Cytat z raportu pułkownika Josepha Dashera, szefa Sekcji Polskiej OSS w Londynie, datowanego na 16 czerwca 1945 roku, wysłanego do generała Mariana Kukieła, p.o. Ministra Obrony Narodowej RP. NARA, RG 226, Entry 115, Box 47, Folder 18.

Słowo wstępne

Parę miesięcy po rozwiązaniu Biura Służb Strategicznych (Office of Strategic Services – OSS), na podstawie memorandum admirała Williama D. Leahy’ego² datowanego na 26 lipca 1946 roku, powołano personel zespołu historycznego, którego głównym celem było zebranie wszystkich dokumentów związanych z historią, administracją i działalnością OSS w czasie II wojny światowej. Większość tych materiałów źródłowych została uporządkowana w teczkach tematycznych i chronologicznych oraz włączona do powstałego w 1946 roku zbioru Archiwum OSS. We wrześniu 1947 roku zbiór ten został przekazany do Archiwum Centralnej Agencji Wywiadowczej (Central Intelligence Agency – CIA)³.

W listopadzie 1988 roku, w trakcie badań materiałów archiwalnych w Archiwum Narodowym w Waszyngtonie, związanych tematycznie z moją pracą dokorską, nieżyjący już archiwista John Taylor zasugerował, abym zainteresowałam się zbiorami archiwalnymi Biura Służb Strategicznych, a szczególnie materiałami dotyczącymi działalności OSS w Londynie w czasie II wojny światowej.

Na początku lat osiemdziesiątych William Casey⁴, ówczesny Dyrektor Centralnej Agencji Wywiadowczej, przekazał do Narodowego Archiwum w Waszyngtonie około 9 mln stron materiałów

² William D. Leahy (1875–1959) był oficerem marynarki wojennej i piastował wiele funkcji wojskowych w trakcie II wojny światowej; https://en.wikipedia.org/wiki/William_D._Leahy, dostęp: 19 października 2018.

³ K. Roosevelt, *War Report of the OSS*, t. 1, New York 1976, s. xvii, 3.

⁴ William Joseph Casey (1913–1987) – urodzony w Nowym Jorku. Prawnik z wykształcenia. W czasie II wojny światowej związany z OSS; był szefem Tajnego Wywiadu (Secret Intelligence Branch) OSS na Europę, a w latach 1981–1987

archiwalnych OSS. Proces rewizji i odtajniania tych materiałów był, i ciągle jest, bardzo powolny i do tej pory nieukończony. Pod koniec lat siedemdziesiątych zaczęto powoli zmieniać klasyfikację tajności materiałów archiwalnych OSS, i tak m.in. dokumentom, które powstały w wyniku działalności oddziałów Specjalnych Operacji (Special Operations) i Tajnego Wywiadu (Secret Intelligence) OSS w Londynie zmieniono w 1977 roku klauzulę z „tajne” na „poufne”. Parę lat później, w 1984 roku, materiały te zostały całkowicie odtajnione i utworzono zbiór dokumentów nazwany „OSS/London: Special Operations Branch and Secret Intelligence Branch War Diaries”⁵. Rok po odtajnieniu materiały te zostały zmikrofilmowane przez University Publications of America i są przechowywane m.in. w Bibliotece Uniwersytetu Columbia.

To właśnie ta kolekcja dokumentów OSS/London, a szczególnie zbiór tzw. raportów z przesłuchań (*interrogation reports*) składanych przez agentów po powrocie z misji, spowodowała, że po prawie trzydziestu latach powróciłem do tematu związanego z amerykańską służbą wywiadowczą w Europie w czasie II wojny światowej i współpracy tej służby z Polakami w Londynie. Zapoznając się z historią tego zbioru, znalazłem również w tomie drugim książki *War Report of the OSS (Office of Strategic Services)* opracowanej przez Kermita Roosevelta⁶, oficjalnego historyka OSS, krótką informację o polskich agentach związanych z „Project Eagle”. Informacja ta dotyczyła tylko jednej osoby – Leona Adriana – który, jak się później okazało, był jednym z 32 polskich agentów zrzuconych na tereny Rzeszy Niemieckiej, członków „Project Eagle”. Wzmianka ta tak mnie zafascynowała, że postanowiłem dowiedzieć się czegoś więcej o tym przedsięwzięciu i powróciłem do badań odtajnionych już w dużym stopniu archiwaliów OSS, a przechowywanych obecnie w Archiwum Narodowym Stanów Zjednoczonych (National Archives and Records Administration of the United States – NARA) w oddziale mieszczącym się w College Park,

był dyrektorem CIA; http://wikipedia.org/wiki/William_J.Casey, dostęp: 18 października 2018.

⁵ OSS/London [microform]: Special Operations Branch and Secret Intelligence Branch War Diaries, Frederick, MD, 1985. Dalej cytowane jako: OSS/London [microform] z numerem szpuli (Reel) i tytułem tomu.

⁶ Kermit Roosevelt Jr. (1916–2000) – wnuk prezydenta Theodora Roosevelta, ukończył Harvard i pracował jako oficer wywiadu w Biurze Służb Strategicznych i Centralnej Agencji Wywiadowczej; https://en.wikipedia.org/wiki/Kermit_Roosevelt_Jr, dostęp: 19 października 2018.

w stanie Maryland. W trakcie swych badań archiwalnych w NARA przejrzałem następujące kolekcje związane tematycznie z działalnością OSS w Londynie w czasie II wojny światowej: Akta personalne (Personnel Files) RG 226, Entry 224; Jednostka Usług Strategicznych (Strategic Services Unit – SSU) RG 226, Entry 16 i mikrofilmy M153A i następne numery; Materiały OSS wycofane przez CIA (OSS withdrawn files) RG 226, Entry 210; Biuro Historyczne (History Office) RG 226, Entry 99; Akta OSS, RG 226, Entry 115 i kolekcję zdjęć, RG 226 – FPL, Box 1.

Kiedy pisałem tę książkę, moją intencją było zapoznanie czytelnika, poprzez raporty i inne dokumenty OSS, z działalnością wywiadowczą 32 młodych Polaków, członków „Project Eagle”, szkolonych przez Amerykanów i Polaków w Szkocji oraz Anglii i zrzuconych pod koniec wojny na tereny niemieckie. Analiza raportów, które zostały spisane „na gorąco”, w trakcie rozmów z agentami, w kilka dni po przejściu ich przez wojska amerykańskie, daje wgląd w sytuację Niemiec tuż przed zakończeniem działań wojennych. Dokumenty te są cennym źródłem zapoznającym czytelnika z mało znanym obrazem Rzeszy na kilka tygodni lub dni przed wkroczeniem wojsk alianckich, zaznajamiają one z sytuacją, w jakiej się znalazła w ostatnich dniach wojny niemiecka ludność cywilna i pracujący na tamtych terenach przymusowi robotnicy. Innymi słowy, raporty te mogą stanowić cenne źródło informacji dla historyków lub socjologów badających Niemcy w ostatnich miesiącach II wojny światowej. Raporty te i ich wartość, jeśli chodzi o zawarte w nich informacje, wysoko cenił również szef Biura Służb Strategicznych William Donovan⁷. Pisał on:

Uważam, że „Raporty Wojenne” przedstawiają wszechstronne badania dotyczące pierwszej kompleksowej organizacji wywiadowczej i niekonwencjonalne działania wojenne w historii Stanów Zjednoczonych⁸.

W swych badaniach skupiłem się głównie na dokumentach powstałych w wyniku działalności OSS w Londynie, przechowywanych obecnie w Archiwum Narodowym Stanów Zjednoczonych lub jako kolekcja mikrofilmów w Bibliotece Uniwersytetu Columbia, ale przejrzałem

⁷ William J. Donovan (1883–1959) – żołnierz, prawnik, oficer wywiadu, dyplomata, organizator i szef Biura Służb Strategicznych w czasie II wojny światowej. Zob. https://en.wikipedia.org/wiki/William_J._Donovan, dostęp: 23 września 2018.

⁸ K. Roosevelt, *War Report of the OSS*, dz. cyt., t. 1, s. vi.

również kilkadziesiąt zbiorów znajdujących się w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie dotyczących powracających żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Wszystkie dokumenty źródłowe cytowane w tej książce są publikowane kursywą i są to tłumaczenia z języka angielskiego. Raporty oraz pozostałe dokumenty archiwalne były pisane przez personel wojskowy w dużym pośpiechu, prostym językiem angielskim, z wieloma zwrotami charakterystycznymi dla żargonu wojskowego i dlatego zawierają liczne błędy pisowni, jak również zapoznają czytelnika z językiem niemieckim i pewnymi zwrotami używanymi przez agentów. Innymi słowy, nie był to język literacki, a tłumaczenie tych dokumentów miało na celu zachowanie ich autentyczności. Informacje zawarte w nawiasach kwadratowych pochodzą ode mnie. Biogramy agentów podane w przypisach zostały stworzone na podstawie zapisów znajdujących się w raportach. Wszystkie fotografie pochodzą ze zbiorów NARA.

Należy również wspomnieć, że bardzo pomocną w zrozumieniu problemu związanego z Polakami służącymi w Wehrmachcie, a przecież członkowie „Project Eagle” należeli do tej właśnie grupy, była monografia opracowana przez profesora Uniwersytetu Śląskiego Ryszarda Kaczmarka pt. *Polacy w Wehrmachcie*⁹.

Chcąc zachęcić przyszłych czytelników mojej książki do poznania losów 32 młodych Polaków, którzy w wyniku bardzo skomplikowanych zawirowań historii w ostatnich miesiącach II wojny światowej zostali jako agenci amerykańskiego wywiadu wojskowego zrzućeni na tyły frontu w Niemczech, podaję link do krótkiego filmu kręconego „na żywo” w trakcie spotkania Josepha Dashera¹⁰, szefa Sekcji Polskiej OSS w Londynie, z przedstawicielami strony polskiej¹¹.

Prace nad tą książką trwały kilka lat. W tym czasie spotkałem się z dużą pomocą i zrozumieniem moich problemów badawczych nie tylko ze strony moich kolegów historyków, ale również archiwistów. Chciałbym gorąco podziękować Ericowi van Slanderowi, archiwście w Archiwum Narodowym w Waszyngtonie, z siedzibą w College Park, MD, za jego pomoc w zrozumieniu zbiorów materiałów archiwalnych

⁹ R. Kaczmarek, *Polacy w Wehrmachcie*, Kraków 2010, s. 448.

¹⁰ Zob. przyp. 1, rozdział II tej książki.

¹¹ *Joseph Dasher, Chief of Polish Section, United States Office of Strategic Services, Europe, describes secret school for Polish soldiers*, http://www.criticalpast.com/video/65675072308_Project-Eagle_Office-of-Strategic-Services_Soldiers-of-Poland-in-Exile, dostęp: 19 października 2018 lub <https://www.youtube.com/watch?v=vXVtMqrnKoA>, dostęp: 12 lutego 2019.

OSS i w wyszukiwaniu dokumentów związanych z „Project Eagle”; pani Annie Stefanickiej, Sekretarzowi Generalnemu Instytutu Piłsudskiego w Londynie, za pomoc w zdobyciu informacji dotyczących oficerów wojska polskiego w Anglii; doktorowi Andrzejowi Suchcitzowi, wieloletniemu dyrektorowi Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, za pomoc w odszukaniu informacji dotyczących polskich odznaczeń dla uczestników „Project Eagle” i mojemu serdecznemu przyjacielowi, Bobowi Scottowi, dyrektorowi Cyfrowego Serwisu Tekstowego w Bibliotece Columbia University w Nowym Jorku, za pomoc w ulepszeniu archiwalnych plików cyfrowych; Jerzemu Malickiemu ze Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego za szybkie przetłumaczenie wniosków o odznaczenia agentów „Project Eagle”.

Chciałbym również gorąco podziękować profesorom: Andrzejowi Paczkowskiemu, Waldemarowi Grabowskiemu i Ryszardowi Kaczmarkowi oraz doktorowi Władysławowi Bułhakowi za wnikliwe uwagi i sugestie oraz profesorowi Volkerowi Berghahnowi z Columbia University w Nowym Jorku za liczne merytoryczne rozmowy oraz za skontaktowanie mnie z Jonathanem Gouldem, autorem książki o niemieckich agentach współpracujących z OSS.

Miałem szczęście nawiązać korespondencję z Markiem Dasherem i jego żoną Kim, synem i synową pułkownika Josepha Dashera, szefa Sekcji Polskiej OSS w Londynie, który był odpowiedzialny za „Project Eagle”. Chciałbym im gorąco podziękować za informacje dotyczące pułkownika, który odegrał kluczową rolę w organizacji „Project Eagle” i penetracji Niemiec przez polskich agentów. Nawiązałem również kontakt emailowy i telefoniczny z Edwardem Tyddą, synem Zygmunta Tyddy/Zygmunta Orłowicza, jednego z agentów „Project Eagle”, i chciałbym mu serdecznie podziękować za rozmowy i materiały.

Praca ta nie powstałaby bez pomocy Barbary Halbert Micgiel w tłumaczeniu tekstu oraz wsparcia w poszukiwaniu materiałów archiwalnych, cierpliwości i wyrozumiałości podczas licznych dyskusji.

Rozdział I

AMERYKAŃSKI
WYWIAD WOJSKOWY W CZASIE
II WOJNY ŚWIATOWEJ

[Kup książkę](#)

Biuro Koordynatora Informacji (Coordinator of Information – COI)

Przed wybuchem II wojny światowej zbieraniem informacji wywiadowczych poza granicami Stanów Zjednoczonych zajmowały się Departament Stanu, Biuro Wywiadu Marynarki Wojennej (Office of Naval Intelligence – ONI) i Drugi Oddział Ministerstwa Wojny (G-2). Poszczególne biura regionalne Departamentu Stanu analizowały wszystkie raporty nadsyłane przez dyplomatów, natomiast wywiad wojskowy analizował materiały nadsyłane przez wojskowych attaché. Departament Stanu i wojsko oddzielnie, bez współpracy, rozwijały swój własny wywiad i kontrwywiad. Cały ten system został uznany przez jednego ze starszych rangą dyplomatów za „bojaźliwy, parafialny i działający zgodnie z tradycją wojny hiszpańsko-amerykańskiej”¹².

Prezydent Franklin D. Roosevelt, przewidując przystąpienie Ameryki do działań wojennych, jak również w wyniku „subtelnych” namów ze strony Anglii, powołał do życia cywilne biuro w ramach Białego Domu, którego głównym celem było koordynowanie działalności istniejących już agencji oraz opracowanie strategicznego podejścia do nadchodzących wyzwań, i mianował generała Williama J. Donovana szefem Biura Koordynatora Informacji. Nowo utworzone biuro, jak również sam Donovan, zostali upoważnieni do „zbierania i analizowania wszystkich informacji i danych, które mogą być związane z bezpieczeństwem narodowym; skorelowanie takich informacji i danych i przesłanie ich do prezydenta i do tych departamentów i urzędników w rządzie, których prezydent wskaże; i do wykonania, jeśli prezydent

¹² *COI Came first*, <https://www.cia.gov/library/publications/intelligence-history/oss/art02.htm>, dostęp: 14 września 2017.

zażąda, takich dodatkowych działań, które mają ułatwić zabezpieczenie informacji bezpieczeństwa państwa, a których nie może w danej chwili podjąć rząd¹³.

William J. Donovan, który oficjalnie otrzymał nominację 11 lipca 1941 roku, urodził się w Buffalo, w stanie Nowy Jork. Po skończeniu szkoły średniej przeniósł się do Nowego Jorku, gdzie skończył Columbia College, a następnie ukończył Szkołę Prawa na Uniwersytecie Columbia. Za swoją odwagę w czasie I wojny światowej, głównie za dowodzenie batalionem i atakowanie linii niemieckich, otrzymał Medal Honoru (Congressional Medal of Honor). Po zakończeniu działań wojennych podróżował po Europie, Syberii i Japonii, następnie został asystentem Prokuratora Generalnego w administracji prezydenta Coolidge'a (krótko nadzorował pracę młodego J. Edgara Hoovera i jego nowo powołanego Federalnego Biura Śledczego). Następnie powrócił do Nowego Jorku, gdzie zajmował się prawem antymonopolowym, a nawet walczył z ramienia republikanów o stanowisko gubernatora stanu Nowy Jork, ale – niestety – przegrał. Mimo względnie ustabilizowanego życia w Nowym Jorku nie przestał interesować się polityką i rzeczami dziejącymi się w tym czasie na świecie. Chciał być w centrum wydarzeń i w 1935 roku wyjechał do Etiopii, gdzie z bliska obserwował front włosko-etiopski. Donovan utrzymywał również bliskie kontakty z politykami, ludźmi z rządu, finansjery czy ze środowiska prawników nowojorskich, jak Frank Knox¹⁴, David K.E. Bruce¹⁵ czy bracia Allen Dulles¹⁶ i John Foster Dulles¹⁷.

¹³ Tamże.

¹⁴ William Franklin Knox (1874–1944) był amerykańskim redaktorem i wydawcą gazet. Był również republikańskim kandydatem na wiceprezydenta USA w 1936 roku i został ministrem marynarki wojennej pod rządami Franklina D. Roosevelta, którym był od 1940 roku do śmierci w 1944. Zob. https://en.wikipedia.org/wiki/Frank_Knox, dostęp: 16 marca 2018.

¹⁵ David Kirkpatrick Este Bruce (1898–1977) – szef OSS ETO w okresie przygotowań do „Project Eagle”. Później był ambasadorem amerykańskim we Francji (1949–1952); amerykańskim podsekretarzem stanu w Departamencie Stanu (1952–1953); ambasadorem w Niemczech (1957–1959); ambasadorem w Wielkiej Brytanii (1961–1969), ambasadorem w Chinach (1973–1974); oraz ambasadorem w NATO (1974–1976). Otrzymał Prezydencki Medal Wolności w 1976 roku. Zob. <http://www.nndb.com/people/115/000057941>, dostęp: 14 marca 2018 oraz <https://www.trumanlibrary.org/orallhist/bruce.htm>, dostęp: 14 marca 2018.

¹⁶ Allen Dulles (1893–1969) – urzędnik amerykański, adwokat i oficer wywiadu. Ukończył Uniwersytet Princeton i Uniwersytet George’a Washingtona. Wraz ze starszym bratem, Johnem Fosterem Dullesem, pracował w firmie adwokackiej

W 1940 roku Frank Knox, przyjaciel i bliski kolega Donovana z czasów studiów prawniczych na Uniwersytecie Columbia, został mianowany ministrem marynarki wojennej (Secretary of the Navy) i prawie natychmiast wspomniął o nim prezydentowi Rooseveltowi. Już wiosną tego roku prezydent w dużym sekrecie poprosił Donovana, aby ten pojechał do Anglii i zebrał informacje dotyczące przygotowania Anglików do walki z hitlerowskimi Niemcami. Brytyjczycy mający z Donovanem kontakt w Londynie bardzo szybko zrozumieli cel jego podróży. Premier Winston Churchill, który miał nadzieję, że zdoła przekonać Amerykanów do pomocy Brytyjczykom w ich walce z Niemcami, dał mu dostęp do tajnych informacji związanych z obroną oraz wywiadem i postarał się, aby Donovan otrzymał odpowiedzi na wszystkie jego pytania. Na początku 1941 roku, po pobycie w Anglii, Donovan wyjechał na Bałkany i odwiedził brytyjskie placówki nad Morzem Śródziemnym. Z każdego miejsca swojego pobytu przysyłał raporty prezydentowi Rooseveltowi, który był zafascynowany informacjami zdobytymi przez Donovana, jego wiedzą, znajomością i zrozumieniem teatru wojennego. Latem 1941 roku prezydent wymusił na służbach cywilnych i wojskowych kooperację dotyczącą utworzenia organizacji zajmującej się wywiadem w warunkach wojennych i powierzył Donovanowi kierowanie tą organizacją.

W krótkim czasie Donovan rozpoczął nabór głównie wśród Amerykanów, którzy podróżowali za granicę, studentów studiujących sprawy międzynarodowe na uniwersytetach Wschodniego Wybrzeża, ludzi biznesu i prawników, którzy swoim wykształceniem i doświadczeniem mieli dopomóc powstającej organizacji w walce przeciw państwom Osi (Rzym–Berlin–Tokio). Dział badawczo-analityczny w Biurze Koordynatora Informacji został utworzony głównie po to, aby zapewnić interdyscyplinarnym grupom specjalistów możliwości znalezienia odpowiedzi na liczne skomplikowane pytania. W biurze tym pracowali czołowi amerykańscy akademicy, wśród nich było siedmiu przyszłych

Sullivan and Cromwell. Podczas II wojny światowej był szefem biura OSS w Bernie w Szwajcarii i to dzięki jego umiejętnościom negocjacyjnym dowództwo wojsk niemieckich we Włoszech poddało się. Wicedyrektor, a od 1953 roku dyrektor, CIA. Zob. <https://www.biography.com/people/allen-dulles>, dostęp: 19 października 2018.

¹⁷ John Foster Dulles (1888–1959) – brat Allena Dullesa. Amerykański dyplomata, w latach 1953–1959 pełnił funkcję Sekretarza Stanu w rządzie prezydenta Dwighta Eisenhowera. Zob. <https://www.britannica.com/biography/John-Foster-Dulles>, dostęp: 19 października 2018.

prezesów Amerykańskiego Stowarzyszenia Historyków (American Historical Association), pięciu prezesów Amerykańskiego Stowarzyszenia Ekonomistów (American Economic Association) i dwóch noblistów¹⁸.

¹⁸ M. Warner, *The Office of Strategic Services. America's First Intelligence Agency, Research and Analysis*, <https://www.cia.gov/library/publications/intelligence-history/oss>, dostęp: 13 września 2017.

Biuro Służb Strategicznych

Przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny w grudniu 1941 roku spowodowało, że ponownie zaczęto analizować rolę i cele działania COI. Bardzo oddany sprawie Donovan wraz ze swoją nową organizacją, której budżet wynosił 10 mln dolarów, z personelem liczącym 600 osób, stał się „solą w oku” dla wielu istniejących już wojennych i cywilnych agencji, w tym FBI i G-2. Nowe Kolegium Połączonych Szefów Sztabów (Joint Chiefs of Staff – JCS), od 20 lipca 1942 roku najwyższy organ władzy wykonawczej w amerykańskich siłach zbrojnych, początkowo podzielało tę nieufność swoich kolegów w stosunku do Donovana, który był cywilem i intruzem spoza ich środowiska. Uważano, że COI powinno podlegać JCS, i tylko w tej sytuacji można by kontrolować i wykorzystywać możliwości tej nowej placówki. Ku zaskoczeniu wszystkich, Donovan był gotów zgodzić się na taki układ sił. Współpracując z Sekretarzem JCS, generałem brygady Walterem B. Smithem, opracował plan, w myśl którego COI miało podlegać JCS z dużym zachowaniem autonomii, jednocześnie miało uzyskać dostęp do wojskowych zasobów i ich wsparcia.

Prezydent Roosevelt zaaprobował ideę podporządkowania COI JCS z jednym wyjątkiem – Służba Informacji Zagranicznej (Foreign Information Services – FIS), sekcja COI, która zajmowała się transmisją i nasłuchem radiowym, powinna być poza zasięgiem wojska. Innymi słowy, prezydent oddzielił misję propagandową od innych działań COI i oficjalnie przyznał FIS zaplecze finansowe i połowę pracowników COI. Tę nową jednostkę podporządkował Biuru Informacji Wojennej (Office of War Information – OWI). W tej sytuacji to, co pozostało z COI, uległo przeorganizowaniu i od 13 czerwca 1942 roku było już znane pod nazwą Biuro Służb Strategicznych. W połowie czerwca 1942 roku nie tylko zmieniono nazwę, ale również odcięto się

od tzw. białej, dżentelmeńskiej i oficjalnej propagandy. Jak się później okazało, zmiana ta była zgodna z planami i dążeniami Donovana, ponieważ – według niego – słowo *strategic* („strategicznych”) w nowej nazwie podkreślało znaczenie wywiadu i tajnych operacji w czasie działań nowoczesnej wojny¹⁹.

Krótko po zmianie nazwy, w drugiej połowie 1942 roku, zakończył się proces organizacyjny i OSS stało się pełnoprawną organizacją mającą prawo działania poza granicami Stanów Zjednoczonych. Nie zwlekając, Donovan wysłał swoich ludzi na te fronty II wojny światowej, na których – według niego – byli potrzebni. Jego szybkie podejmowanie decyzji i bezproblemowe podejście do rozwiązywania trudności wywarło duże wrażenie na Departamencie Stanu. Pamiętano tam bardzo dobrze 1941 rok, kiedy to desperacko poszukiwano ludzi, którzy mogliby służyć na froncie francuskim w Afryce jako oficerowie wywiadu. To właśnie Donovan pomógł im i jeszcze w okresie działalności COI wysłał dwunastu oficerów, którzy mieli pracować jako wicekonsulowie w kilku północnoafrykańskich portach. To właśnie ludzie Donovana założyli profesjonalną sieć wywiadowczą i zdobyli cenne informacje, które dały bardzo ważne wskazówki amerykańsko-brytyjskiej operacji desantowej „Torch” we francuskiej części Afryki Północnej w listopadzie 1942 roku. Operacja „Torch” przyniosła OSS – tak potrzebną – pozytywną ocenę ich pracy i poparcie w Waszyngtonie. Należy wspomnieć, że jednym z głównych źródeł informacji dla Amerykanów w Afryce Północnej był wywiad polski, który miał ten region już bardzo dobrze rozpracowany²⁰. Jeśli chodzi o front wojenny na Dalekim Wschodzie, generał Douglas MacArthur²¹, dowodzący frontem na Południowym Pacyfiku, i admirał Chester Nimitz²², do-

¹⁹ *What was OSS*, <https://www.cia.gov/library/publications/intelligence-history/oss/art03.htm>, dostęp: 14 września 2017.

²⁰ Do siatki majora Mieczysława Zygfryda Słowikowskiego zwerbowanych zostało kilka tysięcy osób. Za wybitne osiągnięcia major Słowikowski został odznaczony przez Amerykanów orderem Legii Zasługi i przez Anglików Orderem Imperium Brytyjskiego. M.Z. Słowikowski, *W tajnej służbie*, Londyn 1977.

²¹ Douglas George MacArthur (1880–1964) – amerykański generał armii, dowódca armii alianckich na południowo-zachodnim froncie działań na Pacyfiku podczas II wojny światowej. Uhonorowany najwyższym odznaczeniem wojskowym w Stanach Zjednoczonych – Medalem Honoru (ang. Congressional Medal of Honor). Był jednym z pięciu amerykańskich oficerów, którzy osiągnęli stopień generała armii (ang. General of the Army, odpowiednik marszałka). Zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Douglas_MacArthur, dostęp: 16 marca 2018.

²² Chester William Nimitz (1885–1966) – amerykański admirał, oficer okrętów

wódca floty amerykańskiej na Pacyfiku, uważali, że OSS będzie mało przydatne na froncie walk z Cesarstwem Japonii. Jednak te niezbyt przychylne opinie dwóch głównodowodzących z frontu na Pacyfiku nie zatrzymały Donovana w realizacji jego planów. Z dużą pomocą wojska, ale także korzystając z kanałów dyplomatycznych, OSS rozpoczęło organizowanie ogólnosiwiatowego systemu wywiadowczego. Idea powołania do życia organizacji wywiadowczej o tak szerokim zasięgu zrodziła się w wyniku kontaktów Donovana z brytyjskimi służbami wywiadowczymi. W listopadzie 1941 roku to właśnie Anglicy pomagali COI (jeszcze przed reorganizacją) uruchomić pierwsze biuro poza granicami Stanów Zjednoczonych – w Londynie.

W latach 1942–1945 Londyn był centrum wywiadu aliantów. Oprócz brytyjskiego wywiadu sześć innych sieci wywiadowczych korzystało z Londynu jako swojej głównej siedziby i bazy operacyjnej. Biuro Służb Strategicznych było w dużym stopniu amerykańskim odpowiednikiem brytyjskiego Secret Intelligence Service (znanego także jako MI6) i Special Operations Executive (SOE), z którymi to służbami współpracowało w czasie II wojny światowej i kilka miesięcy po niej.

W połowie 1942 roku doszło do zawarcia przełomowej umowy dotyczącej udostępniania i wymiany informacji pomiędzy OSS i brytyjskimi służbami wywiadowczymi, a dokładniej – pomiędzy SI (OSS Secret Intelligence) i brytyjskim SOE. Donovan wysłał do Londynu swoich najlepszych ludzi. Szefem placówki OSS w Londynie był William Phillips²³, w biurze SO (Special Operations) pracowali Gustav B. Guenther²⁴,

podwodnych i nawodnych, szef Operacji Morskich, dowódca floty Stanów Zjednoczonych na Pacyfiku w latach 1941–1945. Zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Chester_Nimitz, dostęp: 16 marca 2018.

²³ William Phillips (1878–1968), urodzony w Beverly w stanie Massachusetts, ukończył prawo na Uniwersytecie Harvarda; był ambasadorem Stanów Zjednoczonych w Belgii, Kanadzie i we Włoszech, a w lipcu 1942 roku został mianowany szefem placówki OSS w Londynie. Po zakończeniu działań wojennych pracował jako prawnik i pisał swoje pamiętniki. Zob. [https://en.wikipedia.org/wiki/William_Phillips_\(diplomat\)](https://en.wikipedia.org/wiki/William_Phillips_(diplomat)), dostęp: 19 października 2018.

²⁴ Gustav B. Guenther (1896–1944) – zawodowy oficer. Pułkownik Guenther pracował w Wydziale Wywiadu Wojskowego Departamentu Wojny w Waszyngtonie i był odpowiedzialny za Europę Wschodnią. Z chwilą przystąpienia Stanów Zjednoczonych do II wojny światowej został wysłany najpierw do Kairu, a w 1942 roku do Londynu, gdzie krótko pełnił funkcję szefa OSS SO. W 1944 powrócił do Anglii i w czerwcu tego roku został zabity w trakcie bombardowania Londynu przez niemieckie V1. J. Gore, *Send More Shrouds. The V1 attack on the Guards' Chapel, 1944*, Barnsley–Yorkshire 2017, s. 113–114.

Richard P. Heppner²⁵ i Ellery C. Huntington²⁶, a w SI (Secret Intelligence) Whitney Shepardson²⁷ i William Maddox²⁸. Realna współpraca rozpoczęła się w 1942 roku, kiedy to SOE skontaktowało ludzi Donovaną ze swoimi agentami w Hiszpanii i na Gibraltarze w sprawie amerykańskich jeńców wojennych, którzy uciekli z niewoli. Brytyjczycy udostępniili Amerykanom również swoją sieć radiową²⁹.

Angielscy agenci trenowali swoich amerykańskich kolegów, przekazywali im potrzebne wiadomości i dzielili się doświadczeniami. Z drugiej strony, Brytyjczycy zdawali sobie sprawę z tego, że OSS i inne amerykańskie agencje mają dostęp do bogatych środków i zasobów tak

²⁵ Richard P. Heppner (1909–1958) – pułkownik; pracował w firmie prawniczej Williama Donovana i był szefem OSS w Chinach. W czasie prezydentury Eisenhowera pełnił funkcję zastępcy Asystenta do spraw Wywiadu Międzynarodowego w Ministerstwie Wojny. *Postwar Period. End of the OSS and Return to the Park Service* (OSS Training in the National Parks and Service Abroad in World War II), <https://www.nps.gov/articles/postwar-period-end-of-the-oss-and-return-to-the-park-service.htm>, dostęp: 19 października 2018.

²⁶ Ellery C. Huntington (1893–1987) – pułkownik; w 1943 roku był oficerem dowodzącym jednostki OSS w 5. Armii USA we Włoszech, a następnie oficerem łącznikowym pomiędzy oddziałami wojsk amerykańskich a partyzantką Tito w Jugosławii. Głównym jego zadaniem było informowanie dowództwa amerykańskiego o walkach partyzanckich z Niemcami oraz przygotowywanie terenu do zrzutów skoczków lub ewakuacji rannych. Po wojnie pułkownik Huntington powrócił do Nowego Jorku i był przez lata szefem spółki kapitałowej. Zob. <https://www.nytimes.com/1987/07/06/obituaries/ellery-huntington-jr.html>, dostęp: 19 października 2018.

²⁷ Whitney Hart Shepardson (1890–1966) – pułkownik, ukończył prawo na Harvardzie. W latach międzywojennych pracował m.in. w Departamencie Stanu i był dyrektorem Woodrow Wilson Foundation. W chwili przystąpienia Stanów Zjednoczonych do II wojny światowej pułkownik Shepardson pracował w amerykańskiej ambasadzie w Londynie i został pierwszym szefem placówki wywiadu (SI) OSS w Anglii, a w 1943 roku szefem oddziału OSS SI w Waszyngtonie. W latach 1953–1956 był prezydentem National Committee for a Free Europe. Zob. <https://www.revolvy.com/page/Whitney-Shepardson>, dostęp: 19 października 2018.

²⁸ William Percy Maddox (1901–1972) – porucznik; ukończył Uniwersytet Harvarda. W latach 1925–1942 dr Maddox był wykładowcą nauk politycznych na kilku amerykańskich uniwersytetach. W czasie II wojny światowej, w latach 1942–1944, był szefem wywiadu OSS. Po zakończeniu wojny Maddox rozpoczął swoją długoletnią karierę na różnych stanowiskach w Departamencie Stanu, a w latach 1967–1969 pełnił funkcję prezydenta Instytutu Pratt w Nowym Jorku. Zob. <https://www.nytimes.com/1972/09/29/archives/william-maddox-career-diplomat-lxhead-of-foreign-service-institute.html>, dostęp: 19 października 2018.

²⁹ P. Kross, *The Encyclopedia of World War II Spies*, New Jersey 2001, s. 233–235.

potrzebnych w trakcie działań wojennych, i mieli nadzieję, że strona amerykańska podzieli się z nimi tym bogactwem w walce przeciw państwu Osi. Mimo licznych problemów, jakie miały miejsce na początku tego partnerstwa, dalsza współpraca pomiędzy OSS i Anglikami toczyła się we względnej harmonii.

Jednym z najważniejszych zadań wywiadowczych OSS w Londynie w połowie 1942 roku było nawiązanie kontaktów i współpracy z niebrytyjskimi służbami wywiadowczymi krajów, których rządy emigracyjne przebywały w stolicy Anglii. To tutaj napływały informacje zdobywane przez członków organizacji podziemnych działających w krajach okupowanych przez Niemcy. Tak Londyn stał się „miejszem targu” dla wszystkich działań wywiadowczych i miejscem kontaktów agentów z różnych wywiadów. Oprócz angielskich służb wywiadowczych, również Amerykanie byli bardzo zainteresowani takimi informacjami i w zamian za nie przekazywali sprzęt techniczny, pieniądze, a czasami dzielili się swoimi wiadomościami wywiadowczymi.

Francuzi byli pierwszymi, z którymi przedstawiciele OSS w Londynie rozpoczęli współpracę. Kontakt, przy współudziale pracowników amerykańskiej ambasady, został nawiązany w czerwcu 1942 roku. Dwa miesiące później nawiązano współpracę z Polakami i utworzono Sekcję Polską, która w 1944 roku została przekształcona w Biuro Polskie (Polish Desk).

O ile współpraca wywiadowcza pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Polakami przebywającymi w Anglii rozwijała się bez większych problemów, to nie można tego samego powiedzieć o kontaktach i współpracy wywiadów amerykańskiego i brytyjskiego, i to z kilku powodów. Brytyjskie służby wywiadowcze, a głównie Brytyjska Służba Tajnego Wywiadu (Secret Intelligence Service – SIS), które zostało powołane do życia w 1921 roku i którego głównym celem było zwalczanie szpiegostwa zagrażającego Wielkiej Brytanii poza jej granicami, obawiało się, że zbyt bliska współpraca z mało doświadczonymi w tych sprawach Amerykanami zagroziłaby bezpieczeństwu już działających grup wywiadowczych w okupowanej Europie. Ta przesadna ostrożność ze strony Anglików postawiła Amerykanów w dość niezręcznej sytuacji. Wywiad angielski prawie do końca działań wojennych traktował swoich amerykańskich kolegów jak młodszych i niedoświadczonych partnerów, a szczególnie dało się to zauważyć w trakcie przygotowań fałszywych akcji, które były zawiązane z przygotowaniem „D-Day”, czyli lądowaniem aliantów w Normandii w 1944 roku. Natomiast jeśli chodzi o stronę amerykańską, to oficerowie OSS obawiali się, że ich nowo powstała placówka może się zbyt uzależnić od obcego wywia-

du, nawet przyjaznego. Należy również wspomnieć, że amerykańscy dyplomaci ciągle byli krytycznie ustosunkowani do Imperium Brytyjskiego, a niektórzy oficerowie OSS obawiali się nawet, że Brytyjczycy nie przestali dążyć do rozszerzenia swoich kolonii. Głównie w wyniku współpracy agentów obu stron na froncie wszystkie obawy i niejasności zostały powoli przewyciężone i zapomniane.

Pod koniec 1944 roku, czyli w szczytowym momencie rozwoju i działalności OSS, organizacja ta liczyła 13 tys. pracowników, w tym 4,5 tys. kobiet³⁰ – było to trochę mniej, niż liczyłaby amerykańska dywizja piechoty wojskowej. Generał Donovan zatrudnił w OSS tysiące oficerów i powołanych do wojska mężczyzn, którzy zostali oddelegowani ze służby, jak również osoby cywilne, dla których znalazł odpowiednie stanowiska i pozycje w wojsku. Dwie trzecie personelu OSS pochodziło z wojsk lądowych i lotnictwa, jedna czwarta to byli cywile różnych profesji, a pozostali zostali włączeni z marynarki wojennej czy straży przybrzeżnej. Około 7,5 tys. pracowników i agentów OSS pracowało poza granicami Stanów Zjednoczonych, w tym 900 kobiet. W roku finansowym 1945 Biuro wydało 43 mln dolarów, a w ciągu przeszło czteroletniej działalności budżet i wydatki OSS sięgnęły około 135 mln dolarów (obecnie byłoby to prawie 1,1 mld dolarów)³¹.

Te wysokie kwoty pokrywały treningi, szkolenia i prowadzenie zbrojnego oporu przeciw państwom Osi na wszystkich frontach II wojny światowej. To pracownicy OSS opracowali – a agenci stosowali na tyłach wroga – nowe, innowacyjne technologie. Interesujące jest to, że to właśnie Wydział Oddziaływania na Morale (Morale Operations Branch – MO) zapoczątkował wykorzystywanie wojny psychologicznej³².

Jak już wcześniej wspomniano, OSS angażowało pracowników z różnych sekcji wojska. Ich jednostka morska była poprzednikiem dzisiejszych SEALs (komandosi marynarki wojennej), a Jedburghs i Grupy Operacyjne były poprzednikami dzisiejszych amerykańskich Sił Specjalnych Armii / Zielonych Beretów. Operacja „Jedburgh” była tajną operacją, w której uczestniczyli przedstawiciele British SOE, OSS, francuskiego Centralnego Biura Wywiadu i Operacji (Bureau

³⁰ W grudniu 1944 roku, w szczytowym punkcie rozwoju, OSS liczyło 13 tys. osób, z czego 5,5 tys. członków przebywało na terenie Stanów Zjednoczonych, a 7,5 tys. poza granicą USA. Dane te pochodzą z K. Roosevelt, *War Report of the OSS*, dz. cyt., t. 1, s. 116. Jest to odtańniona część maszynopisu z 1947 roku.

³¹ Tamże.

³² Tamże.

Central de Renseignements et d'Action – BCRA) oraz żołnierze i oficerowie z duńskiej i belgijskiej armii, którzy byli zrzućani na okupowane tereny francuskie, holenderskie i belgijskie w celu prowadzenia pracy dywersyjnej oraz współpracy i wsparcia lokalnych grup partyzanckich w ich walce z Niemcami. Operacja „Jedburgh” była pierwszą rzeczywistą współpracą w Europie pomiędzy SOE i oddziałem Specjalnych Operacji OSS (OSS Special Operations – SO). Członkowie Grup Operacyjnych „Jedburgh” (OG) byli doskonale wyszkoleni w zakresie taktyki piechoty, sposobu walk partyzanckich, różnego rodzaju broni, materiałów wybuchowych, ale byli również wyśmienitymi skoczkami. Zawsze ruszali do akcji w mundurach wojskowych (mundur teoretycznie zapewniał im ochronę przysługującą jeńcom wojennym) i w swoich grupach mieli personel medyczny, który mógł im udzielić pierwszej pomocy. W zależności od kraju, na którego teren byli zrzućani, grupa liczyła czterech oficerów i około trzydziestu żołnierzy, jednak w wielu przypadkach uczestników zrzutu było o wiele mniej. Grupy „Jedburgh” były bardzo aktywne w Burmie, Chinach, Francji, Grecji, Włoszech, Norwegii i Jugosławii³³.

W dniu 20 września 1945 roku prezydent Harry S. Truman podpisał zarządzenie wykonawcze (Executive Order) #9621, w myśl którego z dniem 1 października 1945 roku została zakończona wszelka działalność prowadzona przez Biuro Służb Strategicznych. W liście, informującym Donovana o podjętej decyzji, prezydent Truman pisał:

Chcę skorzystać z okazji i podziękować Ci za wybitne przywództwo w czasie wojny – w roli dyrektora Służb Strategicznych. Powinieneś czuć się usatysfakcjonowany z osiągnięć OSS i być dumnym z własnego wkładu. To samo w sobie jest już dużą nagrodą. Nagrodą dla Ciebie powinno być również i to, że powstałe już w czasie pokoju służby wywiadowcze oparte są głównie na bazie zaplecza i środków zorganizowanych w czasie wojny przez Biuro Służb Strategicznych³⁴.

Wśród pracowników i agentów OSS byli dobrze znani w późniejszych czasach ludzie. Należał do nich aktor Sterling Hayden (1916–1986), który w 1942 roku wstąpił do Korpusu Piechoty Morskiej

³³ Kontynuacją Grup Operacyjnych OSS w dzisiejszych czasach są Oddziały Operacyjne „Alfa” Wojsk Specjalnych. Zob. <http://www.soc.mil/OSS/operational-groups.html>, dostęp: 25 października 2017.

³⁴ K. Roosevelt, *War Report of the OSS*, dz. cyt., t. 1, s. 120.

(Marine Corps), a latem 1943 roku, jako dwudziestosześcioletni porucznik, a wkrótce kapitan, został oddelegowany do OSS. W krótkim czasie po wstąpieniu do OSS został wysłany do Jugosławii, gdzie wspomagał w walce z Niemcami titowską komunistyczną partyzantkę. Hayden, który przed wybuchem wojny był zapalonym żeglarzem, wykorzystał swoje umiejętności żeglarskie i pływał małą łodzią rybacką wzdłuż wybrzeży dalmatyńskiego i albańskiego, dostarczając innym agentom OSS działającym na tych terenach wszelkiego rodzaju pomocy³⁵.

Jednym z nich był również Frederick „Fred” Mayer (1921–2016), nazywany przez swoich kolegów „Niesławnym Bękartem” („Inglorious Bastard”). W lutym 1945 roku został zrzucony w Alpy austriackie, gdzie miał zbierać informacje na temat wojsk niemieckich. Został złapany i torturowany, ale wyczuwając, że tamtejszy gauleiter był przerażony perspektywą zdobycia Innsbrucku przez Armię Czerwoną, zdołał go nakłonić do poddania Amerykanom okolicznych oddziałów niemieckich³⁶.

Kolejną, bardzo barwną postacią związaną z OSS była Julia Child (1912–2004), zwana „Francuskim Kucharzem” („The French Chef”). Julia znana jest bardzo dobrze, nie tylko Amerykanom, z racji propagowania kuchni francuskiej w programach telewizyjnych i licznych książkach kucharskich. Nie wszyscy wiedzą, że nie mogąc być wcieloną do Kobiecego Korpusu (Women’s Army Corps – WAC) z powodu wzrostu, wstąpiła do OSS i początkowo pracowała jako maszynistka, a później prowadziła tajne badania w kwaterze głównej OSS w Waszyngtonie. W 1944 roku została wysłana na placówkę OSS w Cejlonie, a później do Chin. To właśnie w Chinach poznała swego przyszłego męża, Paula Childa. Kilka lat po zakończeniu działań wojennych Departament Stanu wysłał Paula, a wraz z nim i Julię, na placówkę do Francji. W ciągu tych lat pobytu we Francji Julia pokochała kuchnię i oczywiście wina francuskie, ukończyła jedną z licznych szkół kulinarnych w Paryżu i w roku 1961 wydała swoją pierwszą książkę kucharską *Opanowanie francuskiej sztuki kulinarnej*³⁷.

³⁵ J.W. Chambers II, *OSS Training in the National Parks and Service Abroad in World War II*, Washington 2008, s. 271–273.

³⁶ Zob. <https://warandsecurity.com/tag/the-real-inglorious-bastards>, dostęp: 25 września 2017.

³⁷ J.W. Chambers II, *OSS Training in the National Parks and Service Abroad in World War II*, dz. cyt., s. 555.

Inną kobietą związaną z OSS, o której należy wspomnieć, była Virginia Hall (1906–1982) – jedyna Amerykanka, która po zakończeniu działań wojennych dostała w 1945 roku z rąk generała Donovana Krzyż za Wybitną Służbę (Distinguished Service Cross). Virginia już od najmłodszych lat przejawiała duże zdolności językowe i pociągały ją przygoda i nieznanie. Po ukończeniu dwóch bardzo prestiżowych szkół (Radcliffe i Barnard College), wyjechała na dalsze studia do Europy, a w 1931 roku pracowała parę miesięcy jako urzędnik w Ambasadzie Amerykańskiej w Warszawie. W pierwszych miesiącach po wybuchu II wojny światowej Virginia Hall nawiązała współpracę z SOE, później OSS – organizowała sieć agentów, pomagała w ucieczce jeńcom wojennym i współorganizowała we Francji kryjówki (*safe houses*) dla tych, którym udało się uciec z obozów lub więzień. Była bardzo dobrze znana na terenie Niemiec i Francji pod licznymi pseudonimami, a Gestapo, które ze wszystkich sił starało się ją znaleźć i aresztować, szcharakteryzowało ją jako „jedną z najbardziej niebezpiecznych szpiegów alianckich”. Po zakończeniu działań wojennych, ciągle jako pracownik wywiadu, wstąpiła do CIA, gdzie pracowała do chwili przejścia na emeryturę³⁸.

Nikomui nie trzeba też przedstawiać reżysera filmowego Johna Forda (1895–1973), który w ciągu całej swojej kariery filmowej otrzymał sześć Oscarów, w tym dwa za dokumentalne filmy związane tematycznie z II wojną światową: *Battle of Midway* (1940) i propagandowy film *7 Grudnia* (1943). To właśnie kręcenie filmów dokumentalnych było głównym zadaniem Forda jako członka OSS. Do bardziej znanych jego prac z tego okresu należą filmy dotyczące pierwszych konwojów morskich z Ameryki przez Atlantyk do Europy czy historyczne ujęcia ataku japońskiego na Pearl Harbor. Jego sekcja filmowa kręciła również filmiki treningowe dla OSS i dokumentowała ich akcje w terenie. Po zakończeniu działań wojennych Ford opuścił wojsko w stopniu kapitana³⁹.

Kolejną godną zapamiętania osobą związaną z OSS był profesor nauk politycznych na Uniwersytecie Howarda Ralph Bunche (1904–1972), pierwszy Afroamerykanin, który otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla w 1950 roku za udział w mediacjach pod koniec lat 40. pomiędzy

³⁸ Zob. <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2015-featured-story-archive/virginia-hall-the-courage-and-daring-of-the-limping-lady.html>, dostęp: 28 września 2017.

³⁹ *A Look Back... John Ford: War Movies*, <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/john-ford.html>, dostęp: 28 września 2017.

Izraelem i czterema arabskimi państwami. Bunche pracował w OSS od chwili powstania tej organizacji jako starszy analityk społeczny zajmujący się sprawami i problemami istniejących jeszcze kolonii⁴⁰.

Następnym godnym wspomnienia agentem i współpracownikiem OSS był Moe Berg (1902–1972), który za swą działalność wywiadowczą otrzymał Medal Wolności. Berg był utalentowanym baseballistą i miał duże zdolności językowe, z łatwością opanował siedem języków, w tym japoński i łacinę. Po zakończeniu studiów lingwistycznych z *magna cum laude* na Uniwersytecie Princeton Berg studiował francuski w Paryżu na Sorbonie i prawo na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku. W 1934 roku Moe Berg dołączył do grupy amerykańskich gwiazd baseballu, która wyjechała na rozgrywki do Tokio. To właśnie w trakcie tej podróży obudził się w nim duch szpiega. Znając bardzo dobrze język japoński, nie miał żadnych trudności w poruszaniu się po Tokio i filmowaniu wszystkiego, co uznał za interesujące, a w tym portu, budynków biurowych czy fabrycznych. Te jego „turystyczne” filmy zostały później wykorzystane przez Amerykanów przy planowaniu bombardowania Tokio w 1942 roku. Ta indywidualna akcja szpiegowska Berga i jej wykorzystanie przez amerykańskie lotnictwo bardzo zainteresowały Donovana i już w 1942 roku został on zwerbowany do OSS. Warto wiedzieć, że wśród wielu jego wywiadowczych zadań w Europie była próba zdemaskowania niemieckich możliwości atomowych⁴¹.

Trzeba także wspomnieć, że agentami i członkami OSS byli czterej przyszli dyrektorzy Centralnej Agencji Wywiadowczej⁴².

William Joseph „Bill” Casey (1913–1987), który był dyrektorem CIA w latach 1981–1987, został zwerbowany do OSS w 1943 roku i z dużym powodzeniem dowodził dużą grupą agentów⁴³.

William Egan Colby (1920–1996) spędził prawie całą swoją karierę służbową, pracując w amerykańskim wywiadzie, dyrektorem CIA był

⁴⁰ Zob.: https://www.pbs.org/ralphbunche/education/teach_biog.html, dostęp: 28 września 2017; https://nara-media-001.s3.amazonaws.com/arcmedia/oss/Bunche_Ralph.pdf, dostęp: 28 września 2017.

⁴¹ Zob. http://www.pbs.org/wgbh/nova/venona/dece_berg.html, dostęp: 28 września 2017.

⁴² Bardzo dobre biografie tych czterech dyrektorów znajdują się w D. Waller, *Disciples. The World War II Missions of the CIA Directors who Fought for Wild Bill Donovan*, New York 2016.

⁴³ Zob.: <http://biography.yourdictionary.com/william-j-casey#bHJWZlflM5K-P2d4X.99>, dostęp: 28 września 2017; <https://archive.org/details/WilliamCaseyOSSPersonnelFile>, dostęp: 28 września 2017.

w latach 1973–1976. W 1941 roku, z chwilą przystąpienia Ameryki do II wojny światowej, Colby dobrowolnie wstąpił do armii, a następnie został wcielony do OSS, gdzie włączono go do grupy agentów akcji „Jedburgh”. Dwukrotnie został zrzucony na tyły wroga, za co dostał Medal Srebrnej Gwiazdy (Silver Star Medal) oraz liczne pochwały za odwagę i akcję od Norwegów, Francuzów i Anglików. Po wojnie Colby skończył prawo na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku i przez jakiś czas pracował w firmie prawniczej swojego byłego dowódcy Williama J. Donovana w Nowym Jorku⁴⁴.

Allen Welsh Dulles (1893–1969) był amerykańskim prawnikiem i dyplomatą, który w roku 1952 został trzecim dyrektorem CIA i pełnił tę funkcję do 1961 roku. Dziesięć lat wcześniej, w 1942 roku, Dulles został zwierzbowany do OSS, a następnie przesłany do Berna, gdzie przebywał do końca wojny, pracując jako szef grupy wywiadowczej w Szwajcarii. Głównym jego zadaniem było zbieranie informacji dotyczących Niemców przybywających do tego kraju. Po zakończeniu działań wojennych Allen Dulles został przeniesiony do Berlina, gdzie pracował jeszcze sześć miesięcy jako szef siatki OSS w tym mieście⁴⁵.

Ostatnim z czterech dyrektorów CIA, uprzednio pracujących w OSS, był Richard Helms (1913–2002). W 1942 roku Helms został zwierzbowany do rezerwy marynarki wojennej, ale już po paru miesiącach jeden z jego przyjaciół namówił go do pracy w OSS. Na początku 1943 roku jego przełożeni w marynarce wojennej wyrazili zgodę na transfer do biura OSS w Waszyngtonie, gdzie głównym jego zadaniem było przygotowywanie planów akcji szpiegowskich w Niemczech, Europie Centralnej i Skandynawii. Na początku 1945 roku Helms po raz pierwszy został wysłany za granicę, do londyńskiego biura OSS, gdzie wraz z Williamem Casey’em przygotowywał agentów do zrzutów na tyły wojsk niemieckich. Następnie przebywał w Paryżu, Luksemburgu i w Niemczech, gdzie uczestniczył w poszukiwaniu niemieckich zbrodniarzy wojennych. W grudniu 1945 roku powrócił do Waszyngtonu i związał się z nowo powstałą agencją (CIA), której dyrektorem był w latach 1966–1973⁴⁶.

⁴⁴ Zob.: https://en.wikipedia.org/wiki/William_Colby, dostęp: 28 września 2017; <https://archive.org/details/WilliamColbyOSSPersonnelFile>, dostęp: 28 września 2017.

⁴⁵ Zob.: https://en.wikipedia.org/wiki/Allen_Dulles, dostęp: 28 września 2017; https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol-137no1/html/v37i1a05p_0001.htm, dostęp: 28 września 2017.

⁴⁶ Zob. <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol46no4/article06.html>, dostęp: 28 września 2017.

Jak wiadomo, z OSS byli związani również naukowcy. Jednym z nich był Jack S. Kilby (1923–2005), który za wynalezienie układu scalonego otrzymał w 2000 roku Nagrodę Nobla z fizyki. W czasie II wojny światowej Kilby służył jako radiooperator w północno-wschodnich Indiach i w Chinach, najpierw w Korpusie Sygnałów (U.S. Army Signal Corps), a później w OSS⁴⁷.

Do grupy naukowców pracujących w czasie wojny w OSS należał też Arthur Schlessinger (1917–2007), który jako historyk był analitykiem najpierw w SI w Londynie, a po wojnie w Niemczech. Po zakończeniu działań wojennych i powrocie do Stanów Zjednoczonych, Schlessinger miał wykłady na Harvardzie i w trakcie administracji Kennedy'ego pełnił rolę doradcy przy prezydencie. Należy również wspomnieć, że za dwie książki, *The Age of Jackson* i *A Thousand Days*, otrzymał nagrodę Pulitzera⁴⁸.

⁴⁷ Zob.: <http://www.nndb.com/people/041/000027957>, dostęp: 28 września 2017; <https://www.lib.utexas.edu/taro/smu/00116/smu-006.html>, dostęp: 28 września 2017.

⁴⁸ Zob. <https://www.biography.com/people/arthur-m-schlesinger-jr-9474507>, dostęp: 28 września 2017.